

DOI

Stručni članak

Professional paper

Primljeno 14. 06. 2023.

Emina Šarić-Krajišnik, MA

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici

emina.saric-krajisnik@unze.ba

PERCEPCIJA ODGAJATELJA O UČEŠĆU RODITELJA U RANOM ODGOJU I OBRAZOVANJU¹

Sažetak

Cilj ovog rada jeste uz pomoć kvalitativne istraživačke metodologije osvijetliti ulogu roditelja u pogledu na odgojno-obrazovni rad predškolskih institucija, iz perspektive odgajatelja. Pri tome je naglasak stavljen na kreiranje programa rada, odabira aktivnosti u skladu sa interesima djece, te saradnju i partnerstvo sa odgajateljima koji su u svakodnevnom kontaktu sa djecom. Istraživanje je orijentirano na kvalitativnu metodološku postavku, te osnovna metoda prikupljanja empirijskih podataka je ekspertni intervju. Dobiveni podaci su se analizirali kvalitativnom analizom sadržaja, a odabrani sudionici su pet odgajatelja koji svakodnevno rade u predškolskim ustanovama, sa stečenim stručnim zvanjem profesora predškolskog odgoja i obrazovanja i diplomiranim socijalnim pedagozima.

Ključne riječi: rani odgoj i obrazovanje, uloga roditelja, odgajatelji

UVOD

Intenziviranje utjecaja porodice kroz osiguravanje uslova za jačanje sposobnosti, preferencija, adekvatne socijalizacije i konstruktivne i systemske organizacije vremena djeteta, omogućava se i uključivanjem djeteta u profesionalni, stručni i organizirani servis za odgoj i obrazovanje u ranom dobu. Dječije potrebe, poput potrebe za slobodom, zabavom i ljubavlju se ispunjavaju i u

¹ Izvod iz magistarskog rada.

ustanovama ranog odgoja, te upravo zbog ovoga Stevanović (2003, prema Merčep, 2016: 4) vrtić posmatra kao „dječiju kuću“ koja je analogna domu koji pruža ispunjenja navedenih potreba.

Prema Strateškim pravcima razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini (2004: 9), cilj predškolskog odgoja i obrazovanja, kao integralnog dijela cjelokupnog sistema odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini jeste da se osiguraju optimalni i jednaki uslovi tako da svako dijete, od rođenja do polaska u školu, razvija i ostvaruje sve svoje intelektualne i tjelesne sposobnosti, kao i kompetencije, kroz različite vidove kvalitetnog i profesionalno autonomnog, institucionalnog i vaninstitucionalnog predškolskog odgoja i obrazovanja.

Predškolska institucija, kojoj je glavni i osnovni cilj odgoj i obrazovanje djece rane dobi, prema ekološko-sistemske teoriji ne može egzistirati i funkcionirati izolirana i samostalna, dakle bez ikakvog učešća roditelja. Sva polja razvoja, od fizičkog, socijalnog, moralnog, intelektualnog i drugog, moraju se posmatrati u okviru djelovanja svih sistema, te samim time potrebno je što više uključiti roditelje u rad ustanova koje se primarno bave upravo time.

Mitrović (1986: 177) kao posebnu važnost saradnje između porodice i predškolske ustanove navodi i činjenicu da je dijete prije svega dio porodice. U njoj provodi svoje vrijeme, pod njenim je direktnim i najvećim utjecajem, te je ona prva stanica njegove socijalizacije. Važno je imati na umu da utjecaj porodice ne prestaje sa polaskom djeteta u predškolsku ustanovu, nego naprotiv, ono treba da ima koordiniran i usmjeren odnos prema predškolskoj ustanovi, i samo takvim odnosom i partnerstvom je moguće ostvariti ciljeve i zadatke savremenog predškolskog odgoja i obrazovanja. Nastavak saradnje roditelja, odnosno porodice sa predškolskim ustanovama je tema ovog rada, a osnovni cilj istraživanja jeste osvijetliti roditeljsku uključenost u sami rad ustanove, u kreiranje odgojno-obrazovnih programa, odabir aktivnosti u skladu sa interesima njihove djece, i saradnju i partnerstvo sa odgajateljima koji su tu uposleni. Teorijske postavke ovog rada temelje se na Bronfenbrennerovoj ekološko-sistemske teoriji razvoja, jer ista pruža uporište porodici i njenoj ulozi u razvoju djece, ali istovremeno i ostalim sistemima sa kojima dijete u toku svog razvoja dolazi u kontakt. Ova teorija se temelji na uvjerenjima da je ljudski razvoj pod utjecajem okoline u kojoj se

realizira. U nastavku je kraća teorijska postavka, te metodološki dio rada sa metodama, istraživačkim pitanjima i predstavljenim rezultatima.

Učešće roditelja u ranom odgoju i obrazovanju

Najvažniji dokumenti Ujedinjenih naroda i UNESCO-a u kojima su odgoj i obrazovanje istaknuti kao ukupan životni proces koji počinje od najranijih dana jesu: *Opća deklaracija o ljudskim pravima* (1948), *Konvencija o pravima djeteta* (1989), *Konvencija protiv diskriminacije u odgoju i obrazovanju* (1960), te *Svjetska deklaracija o odgoju i obrazovanju za sve* (1990).

„Učenje počinje rođenjem. To znači osiguravanje zaštite od ranog djetinjstva i primarnog obrazovanja, po potrebi koristeći različite pristupe koji uključuju porodicu, lokalne zajednice ili institucionalne programe.“ (*Svjetska deklaracija o odgoju i obrazovanju za sve*, 1990)²

Kao potpisnica *Konvencije o pravima djeteta*, Bosna i Hercegovina je prihvatila proklamiranu etiku prema djetetu, koja dijete stavlja ispred svega. U *Strateškim pravcima razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini* (2004) navodi se da je Bosna i Hercegovina preuzela odgovornost prilikom potpisivanja ovog dokumenta, te se posebno ističe odgovornost: „da će pružiti pomoć roditeljima u odgoju djece razvijanjem ustanova, olakšica u službi za brigu o djeci; da će priznati pravo svakog djeteta na životni standard koji odgovara tjelesnom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju djeteta; da će svakom djetetu priznati pravo na odgoj i obrazovanje, te na razvoj dječije ličnosti, talenta, mentalnih i tjelesnih sposobnosti, do njihovih punih mogućnosti“.

Jedna od karakteristika humanističkog koncepta predškolskog odgoja i obrazovanja jeste upravo uspostavljanje partnerskih odnosa između roditelja i odgajatelja. Ta karakteristika ogleda se kroz uvažavanje roditelja kao partnera, ali i istovremeno aktivnih sudionika u realizaciji predškolskih programa, uz poštovanje razlika svake porodice.

² Tekst Deklaracije objavljen u “Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju – Zbirka međunarodnih i domaćih dokumenata”, uredila Spajić-Vrkaš, V, (2001), Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.

Vodeći se nacrtom *Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* iz 2014. godine, jedno od osnovnih vrijednosnih uporišta novog kurikuluma jeste partnerstvo roditelja i predškolskih ustanova. Roditelji preuzimaju ulogu zagovornika i promotora odgojno-obrazovnog procesa, te posrednika sa lokalnom zajednicom. Predškolske ustanove su te koje treba da omoguće pristup roditeljskog učešća, kroz planiranje, realizaciju, te na kraju i samu evaluaciju odgojno-obrazovnog procesa (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, 2014, prema Nenadić Bilan i Matov, 2014: 129).

Partnerstvo roditelja i odgajatelja u predškolskim institucijama može se posmatrati kroz nekoliko osnovnih oblika, kako ih navodi Epstein (2001, prema Nenadić Bilan i Matov, 2014: 130): pomoć roditeljima u roditeljstvu, komunikaciji između roditelja i odgajatelja, volontiranju roditelja u predškolskim ustanovama, pomoć roditeljima u poticanju učenja djeteta kod kuće, sudjelovanje roditelja u donošenju odluka koje se tiču odgoja i obrazovanja, te uključenost roditelja u saradnju i posredovanje sa lokalnom zajednicom.

Ovakvo partnerstvo ogleda se kroz organizaciju različitih radionica o temama roditeljstva, dječijeg ponašanja, sposobnosti, interesa djece, te organizaciju roditeljskih sastanaka, individualnih i grupnih sastanaka, održavanje telefonske ili elektronske komunikacije, slanje dječijih mapa i portfolija i slično. Predškolska ustanova treba, u skladu sa svojim mogućnostima, da organizira i podstiče roditelje na aktivno volontiranje i učestvovanje u radu ustanove, te da pruža pomoć roditeljima u podsticanju aktivnosti i aktivnog učenja djece kod kuće, u porodičnom okruženju, radi unapređivanja različitih sposobnosti i razvoja djeteta, te izboru i kvalitetnih sadržaja za provođenje slobodnog vremena. Roditelji bi trebali da učestvuju i u procesu donošenja odluka vezanih za sami rad predškolske ustanove, od izbora u tijela vijeća roditelja, pa sve do planiranja i izbora aktivnosti koje će biti uključene u plan i program rada te ustanove.

Učešće roditelja, prema Fan (2011, prema Compton, 2013: 1) najčešće se definira kao roditeljska težnja i aspiracija za školski uspjeh djeteta, komunikaciju u obrazovnom smjeru, komunikaciju sa odgajateljima vezanu za roditeljsku superviziju u porodici.

Odluka roditelja da budu uključeni određena je njihovom percepcijom šta bi trebali i šta mogu uraditi da poboljšaju dječiji rani odgoj. Oni moraju da razumiju svoje uloge, kako bi se odlučili na učešće. Te uloge su određene njihovim uvjerenjima o važnosti ranog odgoja i obrazovanja, kvalitetom njihovih iskustava sa ustanovom te kvalitetom komunikacije i pristupačnosti odgajatelja (Green, Walker, Hoover-Dempsey, i Sandler, 2007, prema Compton, 2013: 12).

Na osnovu *Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju ZDK* (2010: 578), u prvom poglavlju, koje se odnosi na načela i ciljeve predškolskog odgoja i obrazovanja, tačnije u odjeljku B. - *Načela i ciljevi koji osiguravaju osnovna prava djece*, govori se o saradnji roditelja i predškolskih ustanova, na način da oni učestvuju u odabiru same ustanove, te i da imaju pravo na učestvovanje u donošenju odluka vezanih za interes njihove djece. Pravo roditelja i djece na odabir ustanove i odlučivanje tako se odnosi na pravo odabira javne ili privatne predškolske ustanove u kojoj će odgajati i obrazovati svoje dijete; pravo i obavezu roditelja da putem svojih predstavnika u predškolskoj ustanovi i tijelima i putem svojih asocijacija, u interesu svoje djece, na svim nivoima, učestvuju u odlučivanju o pitanjima od važnosti za rad predškolske ustanove i funkcioniranje predškolskog odgoja i obrazovanja.

Ovim zakonom se potvrđuje roditeljsko pravo, ali istovremeno i obaveza, da učestvuju u radu ustanove koja se brine za odgoj i obrazovanje njihove djece, te na taj način osigura i kreira okruženje u kojem će dijete imati povoljnije uslove za pravilan rast i razvoj, te i u predškolskoj ustanovi moći osjetiti „produženu ruku“ svoga doma i prisnost i predanost koja se njeguje u vlastitoj porodici.

Brojna istraživanja (Marcon, 1999; Powell i sar., 2010; Senechal, 2006, prema Jeffries, 2012) govore o pozitivnoj korelaciji između uključenosti roditelja u rani odgoj djece i kasnijeg uspjeha djece, posebno u akademskom smislu. Način na koji roditelji ostvaruju svoju saradnju sa odgajateljima omogućavaju im da svoje iskustvo, znanje i mogućnosti podijele sa njima, indirektno utječući na kvalitet razvoja njihove djece. Odgajateljima se pruža uvid u porodičnu atmosferu i odgojne stilove i preferencije roditelja, pa shodno njima mogu organizirati aktivnosti i svoj rad individualno, prema potrebi svakog djeteta.

Različiti autori (Ljubetić, 2012; Milanović, 2014; Pećnik, 2010; Maleš, 2015; Vlahov i Velan, 2015, prema Sabadžija, 2016) nude razne modele i oblike partnerstva i saradnje između roditelja i predškolskih institucija, a u osnovi se mogu podijeliti na tradicionalne i savremene.

Tradicionalni modaliteti saradnje roditelja i predškolskih institucija zahtijevaju od odgajatelja vrijeme za pripremu i organizaciju različitih aktivnosti, ali i od roditelja vrijeme za učešće. Na ovaj način roditelji su prisutni u vrtiću, sa djecom ali i drugim roditeljima, te se pruža mogućnost učenja i od odgajatelja, ali i kroz iskustva drugih roditelja. S druge strane, savremeni modaliteti omogućavaju roditeljima prisustvo „iz daljine“, odnosno, uz osjećaj stalnog prisustva sa djecom, kroz fotografije i video-zapise, roditelji mogu obavljati svoje obaveze a u isto vrijeme i biti upućeni u to šta dijete radi, kako provodi vrijeme i slično. Kako je ovo oblik saradnje koji omogućava stalnu dostupnost, sve je češće izbor i roditelja i odgajatelja. Roditelji nisu fizički prisutni u dječijim vrtićima, ne provode direktno vrijeme s djecom, ali imaju uvid u njihova ponašanja, aktivnosti, napredak, prostor za pitanja odgajateljima o svim nedoumicama i slično.

Uključenost roditelja u rani odgoj i obrazovanje, u istraživanju koje je sproveo OECD (2001), pokazuje da postoje različiti oblici angažmana i učešća roditelja. Na osnovu rezultata, zaključili su da postoje određene kategorije uključenosti i to:

Granična uključenost – koja se odnosi na to da se sama politika uključivanja roditelja ne smatra previše važnom, pa samim time ni ustanove za rani odgoj i obrazovanje ne ulažu pretjerane napore da bi ostvarile komunikaciju i saradnju sa roditeljima.

Formalna uključenost – odvija se na nivou službenih propisa i poštovanja pravila koja su donesena – naprimjer, učestvovanje u aktivnostima poput redovnih roditeljskih sastanaka i slično. Na ovaj način se donekle forsira dvosmjerni proces i saradnja, iako na formalnim osnovama.

Neformalna, organizirana uključenost – planirana je i uređena, ali i raznolika i bogata aktivnostima. Odnosi se na vrijeme koje roditelji mogu provoditi sa svojom djecom u ustanovama za rani odgoj i obrazovanje, zatim na vrijeme provedeno u radu i/ili razgovoru sa odgajateljima, a inicirano od obje strane, razmjenu iskustava, očekivanja i slično. Ovakav oblik uključenosti pokazao

se veoma važnim posebno za zaposlene roditelje, koji su često spriječeni da učestvuju na formalnim sastancima.

Participativna uključenost – odnosi se na pozivanje roditelja da učestvuju u radu ustanove na način da sudjeluju u aktivnostima, direktno pomažu u radu sa djecom, sami organiziraju neke aktivnosti i slično.

Menadžerska uključenost – tiče se uključivanja roditelja u smislu rada same ustanove za rani odgoj i obrazovanje, njene organizacije, finansijskih odluka i slično.

Ono što se može smatrati osnovnim preduslovom uspješno uspostavljenih partnerskih odnosa jeste uzajamna spremnost i odgajatelja i roditelja, ali i drugih uposlenika predškolske odgojno-obrazovne institucije, na uspostavljanje kvalitetne komunikacije i razmjenu informacija o interesima, željama, prohtjevima, osobnostima i karakteristikama, i slično. Iako su velike dobrobiti ostvarene saradnje, prema istraživanju Ljubetić (2007), roditelji se nerado odazivaju na pozive odgajatelja. Rezultati ovog istraživanja, koje se bavilo sudjelovanjem roditelja u pedagoškim radionicama u dječijim obdaništima u Hrvatskoj, pokazuju da se samo 10% roditelja uključuje u programe i aktivnosti koje se nude u predškolskim institucijama. Posebno se ističe manjak uključenosti očeva, te uključenost iste grupe roditelja u aktivnosti i ostvarivanje partnerstva sa odgajateljima.

METOD

Za potrebe ovog istraživanja, a u svrhu što konkretnijeg dolaska do cilja koji je postavljen, korištena je kvalitativna istraživačka metodologija. Odabran je ekspertni intervju kao metoda koja će na referentan način predstaviti perspektivu odgajatelja o ulozi roditelja u ranom odgoju i obrazovanju njihove djece, a dobiveni podaci su obrađeni kvalitativnom analizom sadržaja.

Cilj ovog istraživanja jeste pružiti uvid u perspektivu odgajatelja o ulozi roditelja u odgojno-obrazovnom radu predškolske ustanove, te kako i u kojim aspektima se ona ostvaruje.

U skladu sa ciljem, konstruirana su sljedeća istraživačka pitanja:

- Kako odgajatelji percipiraju ulogu roditelja u odgojno-obrazovnom radu predškolskih ustanova?
- Na koji način, i u kojim aspektima, roditelji učestvuju u odgojno-obrazovnom radu predškolske ustanove?

U ekspertnom intervjuu, prema Halmiju (2005), istraživač se fokusira na ekspertnost pojedinca u nekom određenom području njegovog djelovanja. Prilikom biranja ispitanika važno je voditi računa da je odabrani reprezentativan pojedinac odgovarajuće grupe, pa su shodno tome sudionici ovog istraživanja pedagoško osoblje koje svakodnevno radi sa djecom predškolskog uzrasta u ustanovama za rani odgoj i obrazovanje. Tri ekspertna intervjua su obavljena sa profesoricama predškolskog odgoja i obrazovanja, a dva sa diplomiranim socijalnim pedagoginjama angažiranim u predškolskim ustanovama na nivou grada Zenice, sa radnim stažom od godinu do petnaest godina. Intervjui su strukturiranog oblika, a pitanja su usmjerena na principe rada predškolske ustanove, stavove odgajatelja, proces adaptacije djece, sistemsko informiranje, doedukacije roditelja i odgajatelja, koncept savladavanja prijelaza, menadžment u kriznim situacijama, zajedničke aktivnosti djece i roditelja i drugo. Svi intervjui su snimani i transkribirani, a sudionici su u intervjuu učestvovali dobrovoljno i direktno sa istraživačima, u razgovoru uživo.

Nakon prikupljanja podataka, obrada se vršila na osnovu kvalitativne analize sadržaja, uz prethodno kodiranje transkribiranih intervjua. Prema Halmiju (2005), kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima proučavaju subjekte u njihovom povijesnom i socijalnom kontekstu, sa namjerom da se razumiju i interpretiraju značenja i smisao njihovih doživljaja i iskustava. Kvalitativna analiza sadržaja prema Mayringu (2014) odnosi se na očuvanje snaga kvantitativne pozadine, ali i nasuprot njoj razvoj sistemski kvalitativno orijentirane analize teksta, odnosno sadržaja koji se analizira. Ono što je prednost ove metode u odnosu na druge analitičke postupke teksta jeste činjenica da se dobiveni materijal posmatra kao povezan sa određenim kontekstom komunikacije, dakle, isključivo se tumači u kontekstu u kojem je nastao. Određivanje kategorija je polazište kvalitativne analize sadržaja, što doprinosi intersubjektivnosti postupka, ostavljajući tako mogućnost ponavljanja analize.

REZULTATI I DISKUSIJA

Kvalitativnom analizom provedenih ekspertnih intervjuja dobiveni su rezultati koji doprinose uvidu u perspektive odgajatelja kada je u pitanju uloga roditelja u ranom odgoju i obrazovanju. Kao jedinica analize odabran je pasus, odnosno odgovor na postavljeno pitanje. Analizom tih jedinica, te njihovim parafraziranjem, u prvoj redukciji su odabrane jedinice koje odgovaraju interesu istraživanja, a u drugoj redukciji su se vezale i izražene su putem sistema kategorija. Kategorije koje su dobivene analizom intervjuja su:

- Osnovne informacije o odgajatelju,
- Principi rada predškolske ustanove,
- Stav odgajatelja o učešću roditelja,
- Adaptacija djece,
- Sistemsko informiranje,
- Redovne analize potreba i želja roditelja s ciljem planiranja specijalnih ponuda,
- Individualni sastanci,
- Doedukacija odgajatelja,
- Doedukacija roditelja,
- Zajedničke aktivnosti roditelja i djece,
- Koncept savladavanja prijelaza,
- Menadžment u kriznim situacijama,
- Kooperacija sa drugim ustanovama.

U nastavku će biti predstavljene kategorije koje su od značaja za ovo istraživanje, te koje doprinose njegovom cilju, a bit će organizirane shodno tradicionalnim i savremenim modalitetima saradnje roditelja i institucija za predškolski odgoj i obrazovanje, te percepciju važnosti uloge roditelja u radu ovih institucija.

Tradicionalni modaliteti saradnje roditelja i predškolskih institucija

Tradicionalni modaliteti saradnje roditelja i predškolskih institucija podrazumijevaju roditeljsko fizičko prisustvo i odvajanje vremena za boravak u predškolskoj instituciji, bilo isključivo sa odgajateljima, ili i sa drugim stručnjacima, drugim roditeljima i djecom zajedno. U okviru tradicionalnih modaliteta prepoznate su

sljedeće kategorije: principi rada predškolske ustanove, adaptacija djece, redovne analize potreba i želja roditelja s ciljem planiranja specijalnih ponuda, doedukacija roditelja, zajedničke aktivnosti roditelja i djece, te koncept savladavanja prijelaza.

U principima rada predškolske ustanove, rezultati su se izdvojili u dvije potkategorije. Prva se odnosi na sistemsko uređenje ustanove za rani odgoj i obrazovanje, što podrazumijeva postojanje pisanih tragova, uredbi i pravila o ulozi roditelja u radu te ustanove, tačnije, pitanja se odnose na dokumentaciju obdaništa. Druga potkategorija nastala je iz pitanja o uključenosti roditelja u rad ustanove, od načina na koji mogu biti informirani pa do učestalosti učešća i općenito zanimanja za konkretne aktivnosti i rad ustanove.

Odgajateljice su govorile o nepostojanju uredbe, pravilnika ili dokumenta koji regulira odnos i saradnju roditelja i ustanove, već samo kao dio kojeg se dotiču ugovorom pri prijemu djeteta, godišnjim planom i programom, ili ljetopisom obdaništa. U okviru drugih dokumenata, ta uloga se određuje na osnovu ranijih iskustava, ili eventualne analize potreba roditeljske populacije, koja se često sprovodi nakon redovnih roditeljskih sastanaka. Planiraju se različite aktivnosti koje uključuju roditelje, a njihova realizacija nije zagarantirana, nego ovisi o vremenu i potrebnim sredstvima.

Samim godišnjim planom i programom, koji se radi svake godine u ljetnom periodu, [...] Sljedeći dokument u kojem se bilježi saradnja sa roditeljima jeste Ljetopis ustanove, [...] (O1, R31, R36); Koliko sam upoznata, ne postoji nikakav poseban dokument kojim se regulira saradnja roditelja i članova ustanove, sem ugovora o prijemu djeteta (O4, R25 – R26).

Jedna odgajateljica navodi da je vidljiv napredak u smislu prepoznavanja važnosti uloge roditelja u ovom odgojno-obrazovnom procesu:

U toku prošle godine vrtić je uzeo učešće u Internacionalnom projektu međuvršnjačke komunikacije. Roditelji su potpisali ugovore u kojima se obavezuju da će doprinijeti projektu svojim volontiranjem tokom edukativnih posjeta, [...] O2 (R25 – R28).

Ispitane odgajateljice smatraju da su roditelji, sa jedne strane, nezainteresirani, ili, s druge strane, preokupirani drugim obavezama, pa ne učestvuju, ili učestvuju u posebnim situacijama,

kao što je prijelaz iz jedne u drugu grupu, odnosno, konkretno inicirana saradnja od strane odgajatelja.

Pa pokažu interesiranje na roditeljskim sastancima, ali kada je riječ o sprovođenju aktivnosti i realizaciji tema, ne učestvuju. Tu bi se sad mogli navesti brojni razlozi zašto ta zainteresiranost opada, ali pretpostavljam da je najčešći razlog prezaposlenost i preokupiranost nekim ličnim obavezama, te prepuštanje tog dijela odgajateljicama O5 (R33 – R36).

Pri upisu djeteta u ustanovu, roditelj se informira o načinima učestvovanja u radu, tačnije o onome šta se od njih očekuje, a saradnja se naposljetku svodi na realizaciju roditeljskih sastanaka ili telefonskih/elektronskih razgovora. Istu priliku roditelji iskoriste da prenesu i vlastita očekivanja od ustanove, razloge upisivanja djeteta u obdanište, posebne navike i potrebe njihove djece i slično, ili na to bivaju potaknuti od strane odgajateljica.

Kroz razgovor sa odgajateljima roditelji budu obaviješteni o svim promjenama, događanjima u vrtiću, ali se vrlo često i kontaktiraju putem telefona, ili pismenim putem ukoliko roditelji i nemaju baš puno vremena za razgovor (O4, R33 – R 36); Pri samom upisu djeteta u vrtić, svaki roditelj dobije sve potrebne informacije. Pri tome se naglasi da se od roditelja očekuje da svaki dan komunicira sa odgajateljicama, [...] rade se i ciljani roditeljski sastanci, zatim zakazani termini za posebne informacije kod uprave uz prisustvo odgajateljice. Roditelji se animiraju i pisanim obavještenjima, direktnim telefonskim pozivima [...] za potrebe informacija, kako o mogućem uključivanju i saradnji tako i o vlastitom djetetu. O1 (R65 – R71)

Druga kategorija, adaptacija djeteta, kao proces koji je neminovan pri uključivanju djeteta u ustanovu koja se bavi ranim odgojem i obrazovanjem, sprovodi se, prema riječima odgajateljica, neformalno, a odnosi se prije svega na upoznavanje roditelja sa samom ustanovom, prostorno i strukturalno, te sa dnevnom rutinom, pa tek onda i odgajatelja.

Ovaj proces je nešto drugačiji kada su u pitanju konkretno djeca, te se ona upoznaju odmah sa odgajateljem i prostorom u kojem će provoditi najviše vremena, pa onda i sa ostatkom grupe, pravilima, pomoćnim prostorijama i slično.

Prilikom prvog susreta veća pažnja je usmjerena na samu ponudu vrtića, od hrane, užine, prostora. Naravno, dosta je

roditelja koji se raspituju i za aktivnosti koje se provode tokom boravka (O4, R58 – R60); Proces adaptacije je neformalan i spontan (O2, R76).

Kada se analizira potkategorija uloge roditelja u adaptaciji djeteta u obdaništu, može se prepoznati njena važnost, koju ističu sve ispitane odgajateljice. Uloga roditelja, u biti, i jeste da pripremi dijete na novu socijalnu sredinu, nova pravila, obaveze, nove odrasle osobe sa kojima će svakodnevno biti u kontaktu:

Od presudnog značaja (O1, R134); Roditeljska uloga u adaptaciji je zaista velika. Ipak, roditelj je djetetu jedina poznata osoba u toj situaciji i ono gleda kako se otac ili majka ponašaju, pa to kopira (O5, R80 – R81).

Važnost njihovog učešća u adaptaciji ponekad je potrebno dodatno naglasiti prilikom prvog susreta i informativnog sastanka o boravku djeteta u obdaništu, kako bi se roditelji mogli posvetiti i u tim prvim danima.

Roditelji, nažalost, nisu svjesni da su prvih nekoliko dana i oni tu potrebni, pa se većinom ni ne uključuju u proces adaptacije, nego očekuju da odgajatelj odradi sve. O4 (R67 – R68)

U okviru kategorije koja se odnosi na analize potreba roditelja kada su u pitanju njihova djeca, boravak u obdaništu, ili općenito sam rad i plan rada ustanove, može se prepoznati neformalni pristup, kako roditelja tako i odgajatelja. Zahtjevi i želje, očekivanja odgajatelja i obdaništa, najčešće se iznose usmenim putem, prilikom roditeljskih sastanaka, prvog informativnog sastanka, ili svakodnevno prilikom preuzimanja djeteta iz obdaništa. Sistemske analize potreba roditeljske populacije se rade rijetko, ili po potrebi. Odgajatelji se organiziraju i po vlastitom nađenju, ukoliko primijete da su potrebne dodatne ili posebne aktivnosti za pojedino dijete.

Na roditeljskom sastanku i pri upisu, a, naravno, i tokom svakog posjeta, roditelji su slobodni da kažu sve što misle da je važno za odgoj i zbrinjavanje svoje djece (O5, R101 – R102); Nema vremenskog okvira niti preciznog momenta kada se radi analiza potreba roditelja, ali kad se pojavi neki zahtjev od strane roditelja, unutar Ustanove se odmah formira radni sastanak na kojem se razmatraju mogućnosti i iznalaze rješenja (O1, R165 – R167); Koliko sam u ustanovi, nije urađena niti jedna analiza roditeljske populacije (O2, R108).

Doedukacija roditelja je kategorija koja se odnosi na organiziranje različitih seminara, radionica, diskusija i slično, na kojima učestvuju roditelji svojevrijedno. Ispitane odgajateljice navode da obdaništa organiziraju takve vrste doedukacija, ali ne u velikoj mjeri. Teme koje se obrađuju su različite, ali su sa svrhom boljeg razumijevanja, komunikacije, odgoja, ishrane, igara i drugog vezanog za djecu predškolske dobi. Odziv roditelja na ovakav tip druženja sa odgajateljima je prosječan, a zavisi od teme, te vremena održavanja.

Da, ali ne često (O3, R108); Najčešće su to radionice koje se odnose na poboljšanje i kvalitet odnosa roditelj-dijete, te radionice koje se odnose na zdravlje djece (O2, R135 – R136); Pa, ukoliko je vrijeme održavanja poslijepodne ili vikendom, odziv je prosječan (O5, R130).

U okviru rada ustanova za rani odgoj i obrazovanje, planiraju se i provode različite zajedničke aktivnosti u kojima učestvuju roditelji, djeca i odgajatelji. Najčešće se takve aktivnosti, prema navodima odgajateljica, organiziraju kao različita takmičenja, sportske igre, izleti, manifestacije sa posebnim ciljem i slično. Ukoliko se vrijeme održavanja takvih aktivnosti prilagodi zaposlenim roditeljima, odnosno ukoliko se organiziraju vikendom, ili nakon radnog vremena, odziv i posvećenost roditelja bude veća.

Da. Najčešće su to aktivnosti na proslavama dana vrtića [...] Roditelji sa djecom učestvuju i u projektima javnih manifestacija, edukativnih posjeta i izleta: posjete bazenima, raznim manifestacijama sportske škole, javne biciklijade i slično (O1, R225 – R230); Odziv roditelja na ovim aktivnostima je zaista dobar, većina ih se odazove (O5, R136); Ma slab, jer je to u radnom vremenu, ali kada se organizira vikendom, onda je odziv bolji (O3, R120).

Kategorija koja se odnosi na koncept savladavanja prijelaza sadrži dvije potkategorije: prijelaz iz mlađe u stariju grupu/iz obdaništa u školu, i uloga roditelja u savladavanju prijelaza. Za ovo istraživanje relevantna je druga potkategorija, koja govori o ulozi i učešću roditelja u savladavanju teškoće prijelaza iz jedne sredine u drugu, što za dijete može biti izuzetno stresno. Odgajateljice navode da je uloga roditelja od velikog značaja, ali i to da i oni sami često nisu svjesni tog značaja:

Roditelji to i ne doživljavaju kao nešto bitno. Odgajatelj ih obavijesti ukoliko dođe do nekog problema, i to je sve O4 (R125).

Postoje i slučajevi u kojima ta roditeljska uloga predstavlja izazov za odgajatelje, ali i samu ustanovu:

Ako su u saradnji i dogovoru sa odgajateljicama, onda je njihova uloga veoma korisna. No, nažalost, češće smo svjedoci nerealnih zahtjeva od strane roditelja, da im djeca prelaze u starije grupe jer, kako oni smatraju, zreli su i mogu pratiti program. Takvi prijelazi često ne daju dobre rezultate i tada je uloga roditelja otežavajuća za rad odgajateljica, ali i za mentalno zdravlje djeteta O1 (R245 – R249).

Savremeni modaliteti saradnje roditelja i predškolskih institucija

Upotreba tehničkih pomagala i dostignuća u ostvarivanju saradnje i komunikacije, odnosno sistemsko informiranje roditelja, predstavljaju savremene modalitete saradnje roditelja i predškolskih institucija. U istraživanju su rezultati pokazali da se ovo svodi na održavanje redovnih roditeljskih sastanaka i početni informativni sastanak sa upravom obdaništa. Ono što je očito jeste da se, uporedo sa tehnološkim napredovanjem, napreduje i mijenja sistem komuniciranja između roditelja i osoblja obdaništa, pa se, osim sastanaka, za komuniciranje sve više koristi telefon, mail, facebook-stranica, viber-grupe i slična pomagala.

Putem telefona, maila, Facebooka, zakazanog sastanka, redovnih roditeljskih sastanaka, ili, jednostavno, svakodnevno pri dolasku i odlasku djeteta iz vrtića O5 (R89 – R90).

Na pitanje: *Ko inicira razmjenu informacija o djetetu, da li je to roditelj ili odgajatelj*, analiza intervjua je pokazala da to zavisi od trenutne situacije, od cilja informiranja, pa i od ličnosti roditelja. Uglavnom, ukoliko informiranje ne bude potaknuto od jedne strane, druga strana ga potiče.

Opet u zavisnosti od situacije i osobe. Ako je roditelj nezainteresiran, onda odgajatelj inicira, ako uočava potrebu da razgovara, i obratno (O3, R67 – R68); Informiranje potiče odgajatelj, izvještavanjem o dnevnim aktivnostima, ponašanju i eventualnim kriznim situacijama u toku jednog dana, ako je to informiranje na dnevnoj bazi (O2, R95 – R96).

Učestalost informiranja je na svakodnevnom nivou, jer se i najčešće dešava prilikom preuzimanja djeteta iz obdaništa, kada se i razgovara o proteklom danu, aktivnostima koje su sprovedene, ishrani, fiziološkim potrebama djeteta, njegovom psihičkom stanju, socijalnom aspektu i slično:

Većinu roditelja svakodnevno zanima kako se njihovo dijete ponašalo, šta je radilo, napravilo i slično O4 (R75 – R76).

Percepcija važnosti uloge odgajatelja u radu predškolskih institucija

Unutar kategorije *percepcija odgajatelja o učešću roditelja* prepoznate su dvije potkategorije koje se odnose na, sa jedne strane, značaj, a, sa druge strane, izazove koje sa sobom nosi roditeljska uključenost u rani odgoj i obrazovanje.

Odgajateljice navode kako je korist od uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni rad ustanove višestruka, te da se ova uključenost može realizirati i u okviru zanimanja samih roditelja, te na taj način iskoristiti njihove poslovne afinitete i približiti se djeci u njihovoj svakodnevnicu u obdaništu.

Uključenost roditelja je veoma važna, u okviru tema kojima oni mogu doprinijeti kako bi se ista bolje realizirala. Roditelji u okviru svoga zanimanja mogu se angažirati u odgojno-obrazovnom radu O3 (R39 – R 41).

Neke od koristi uključenosti roditelja, prema riječima ispitanih odgajateljica, jesu sljedeće:

[..] brži i lakši proces adaptacije djeteta u vrtiću, učinkovitiji proces socijalizacije i, na koncu, sam proces obrazovanja [...] (O2, R42 – R44); Prvi dani boravka djeteta, navikavanje, prihvatanje nove sredine, socijalizacija i uključenost u programe i rad, ne mogu biti uspješni ako na tome rade samo odgajatelji, bez učešća roditelja (O1, R77 – R79).

Izazovi koje sa sobom nosi uključenost roditelja u svakodnevni rad ustanove za rani odgoj i obrazovanje su mnogobrojni, od pretjeranog uplitanja, odnosno previše čestog javljanja, propitivanja, ispravljanja odgajatelja, čestih sugestija i slično, pronalaženja vremena i načina da odgajatelj odgovori na zahtjeve, mogućih prevelikih očekivanja, izrazite subjektivnosti

roditelja prema vlastitom djetetu, pa do pritiska zbog stalnog prisustva roditelja.

Ličnost roditelja, pritisak zbog stalne uključenosti (O3, R50); Nalaženje dovoljno vremena da se odgovori i udovolji svemu: pisanju i planiranju rada, [...] posvećivanju roditeljskim pitanjima, zahtjevima i željama, iznalaženjem modela po kojima se udovoljava istima, [...] ispuniti sve zahtjeve i potrebe svakog djeteta [...] i tako dalje (O1, R104 – R110); Subjektivnost roditelja, pretjerana kontrola nad djetetom, potreba roditelja da “pomažu” djeci prilikom obavljanja aktivnosti (O2, R65 – R66).

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pokazuju da postoji prostor za dalje istraživanje i rad u ovom području. U ranom razvojnem periodu djece moguće je vršiti razna istraživanja, pa i ona longitudinalna, kako bi se uporedio efekat uključivanja roditelja u rani odgoj i obrazovanje na dalji rast i razvoj djece. Zatim, istraživanje se može produbiti i na druge gradove, kantone i državu, pa koristiti i focus-grupu kao jednu od metoda istraživanja. Istraživanje bi se moglo proširiti kroz perspektivu roditelja o njihovom učešću, odnosno prilikama koje im pruža ustanova, za prepoznavanje njihove uloge i ostvarivanje saradnje. Svakako da bi se i kvantitativnom ispitivačkom metodologijom mogla ispitati konkretna korist i utjecaj partnerskog odnosa odgajatelj-roditelj-ustanova na samo dijete i njegove mogućnosti za razvoj. Istraživanja koja bi išla u ovom smjeru sama po sebi bi imala korist, od naglašavanja važnosti roditeljske involviranosti u rani odgoj i obrazovanje, te bi na taj način doprinijela promoviranju svijesti o uključivanju.

Ono što bi, također, bilo od velikog značaja za ovo područje interesiranja, jeste i istraživanje o uključenosti roditelja ali iz perspektive roditelja, te i njihova perspektiva o posvećenosti odgajatelja vlastitom poslu. Daljim istraživanjima i prezentiranjem njihovih rezultata roditeljima i široj javnosti omogućilo bi se povećanje zainteresiranosti za saradnju i učešće u radu institucija. Sva ova istraživanja bi išla u prilog i omogućila kreiranje jedinstvenog dokumenta koji bi uredio i oblikovao, shodno potrebama našeg društva, nivoe i oblike saradnje roditelja i institucija predškolskog odgoja i obrazovanja. Na taj način bi se

osigurali jednaki uslovi za svu djecu po pitanju uključenosti njihovih roditelja, a samim time i jednake šanse za bolji razvoj i napredak.

Kako bi se unaprijedila uloga roditelja u ranom odgoju i obrazovanju, potrebno je napraviti jednostavniji i specifičan zakonski okvir i dokumentaciju koja će biti podloga i osnova za traženje ostvarivanja saradnje na tom planu. Nakon uspostavljene dokumentacije, razvila bi se platforma djelovanja, koja bi omogućila institucijama kreiranje takvih programa, u kojima bi se unaprijed predvidjela i organizirala aktivnost roditelja. Potrebno je izvršiti i doedukaciju odgajatelja sa posebnim akcentom na komunikaciju i kreativno djelovanje, kako bi se ta saradnja sa roditeljima vodila na što višem nivou. Dalje, potrebno je roditelje animirati i zainteresirati, te im prikazati važnost njihovog uključivanja u rani odgoj i obrazovanje njihove djece, kako bi se posvetili i odvojili dio svoga vremena i za to. Dakle, potrebno je promijeniti shvatanje da je institucija predškolskog odgoja i obrazovanja samo institucija za čuvanje i brigu o djeci, te predstaviti njihovu pravu svrhu, a to je pružanje pozitivnih stimulacija djeci koje će omogućiti da njihov razvoj teče u što pozitivnijem smjeru, te ostvarivanje svih njihovih mogućnosti.

LITERATURA

- Compton, M. (2013). *Parental Involvement in Pre – kindergarten and the Effects on Student Achievement*. Whicita: State University.
- Halmi, A. (2005). *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naknada Slap.
- Jeffries, K. (2012). *Increasing Parental Involvement in Early Childhood Education*. University of South Florida: Scholar Commons.
- Ljubetić, M. (2012). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole; Vježbe, zadaci, primjeri*. Zagreb: Školska knjiga.
- Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis; Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solution*. Klagenfurt, Austria. [Internet] <dostupno na: http://www.psychopen.eu/fileadmin/user_upload/books

- [/mayring/ssoar-2014-mayring-Qualitative_content_analysis_theoretical_foundation.pdf](#) f> [pristupljeno: 14. 06. 2017].
- Merčep, T. (2016). *Mišljenja odgojitelja i roditelja o partnerskim odnosima u dječjem vrtiću*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Milanović, M. i sur. (2014). *Pomozimo im rasti; Priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Zagreb: Tehnička knjiga.
- Mitrović, D. (1986). *Predškolska pedagogija*. Sarajevo: Svjetlost.
- Nenadić Bilan, D. i Matov, J. (2014). Partnerstvo obitelji i predškolske ustanove kao potpora roditeljstvu. *Magistra iadertina*. 9 (1), 123 – 135.
- Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini. (2007). Parlamentarna skupština BiH, 16. sjednica.
- Organisation for Economic Cooperation and Development. (2001). *Starting Strong: Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD.
- Sabadžija, M. (2016). Modaliteti saradnje obitelji i vrtića. Čakovec: Učiteljski fakultet.
- Spajić – Vrkaš, V. (2001). Svjetska deklaracija o odgoju i obrazovanju za sve (1990). *Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju - Zbirka međunarodnih i domaćih dokumenata*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
- Strateški pravci razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini*, (2004), Sarajevo: Ministarstvo civilnih poslova, OSCE.
- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju Zeničko – dobojskog kantona*. (2010). Službene novine Zeničko – dobojskog kantona, br. 7.

EDUCATORS' PERCEPTION OF THE PARENTS' PARTICIPATION IN EARLY UPBRINGING AND EDUCATION

Emina Šarić-Krajišnik, MA

Abstract

Employing a qualitative research method, this paper aims at shedding light on the role of parents in the educational work of preschool institutions from the perspective of educators. The emphasis is placed on creating work programs, choosing activities in accordance with children's interests, and cooperation and partnership with educators who are in daily contact with children. The research is oriented towards a qualitative methodological setting, and the basic method of collecting empirical data is an expert interview. The obtained data were analyzed through a qualitative content analysis, and the selected participants were five educators with the professional title of a Bachelor of Preschool Education and a Bachelor of Social Pedagogy, who work in preschool institutions every day.

Keywords: early education, role of parents, educators

م. أمينة شاريتش - كرايشنيك، كلية التربية الإسلامية - جامعة زيتسا

رؤية المربين لمشاركة أولياء الأمور في التربية والتعليم المبكر

الملخص

يهدف هذا البحث إلى تسليط الضوء على دور أولياء الأمور في العمل التربوي بمؤسسات ما قبل المدرسة من وجهة نظر المربين. هذا يتم بالاستعانة بمنهجية البحث النوعي. ويتم التركيز على إنشاء برنامج عمل واختيار الأنشطة بما يتوافق مع اهتمامات الأطفال، فضلاً عن التعاون والشراكة مع المربين الذين هم على التواصل والاتصال يومي مع الأطفال. يعتمد البحث على تطبيق المنهج النوعي، والطريقة الأساسية لجمع البيانات التجريبية هي مقابلة الخبراء. وقد تم تحليل البيانات التي تم الحصول عليها من خلال تحليل المحتوى النوعي، وقد اشترك فيه المشاركون المختارون هم خمسة تربويين يعملون يوميًا في مؤسسات ما قبل المدرسة، مع اللقب المهني أستاذ التربية والتعليم ما قبل المدرسي والمشرف التربوي الاجتماعي.

الكلمات المفتاحية: التربية والتعليم المبكر، دور الوالدين، المربون.